

Г. О. Прунцева

Концептуальна модель управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств

Розкриваються основні складові механізму управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств, виокремлюються специфічні елементи за наявними концептуальними блоками. Запропоновано алгоритм оптимізації процесу фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств, основними складовими якого є чотири конститутивні блоки такої системи: діагностика фінансового стану та виявлення прихованих резервів, фінансове планування і прогнозування, забезпечення фінансовими ресурсами витрат, контроль за цільовим використанням коштів.

Ключові слова: концептуальна модель, фінансування, розширене відтворення.

Процес фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств в сучасних ринкових умовах актуалізує необхідність побудови якісної моделі управління здатної забезпечити безперервність процесу розширеного відтворення та прибутковість діяльності. Така необхідність обумовлена наявними процесами трансформації механізму фінансування, що зумовлено впливом глобалізаційних процесів, і зобов'язує підприємства використовувати відповідні інструменти та індикатори забезпечення ефективного функціонування фінансового механізму.

Проблемам розробки оптимальної моделі управління присвячували свої праці видатні вчені: П. Саблук, С. Рибальченко, Г. Дерман, С. Сухов, О. Олексюк та ін. У працях науковців формалізовано алгоритм оцінки, розроблено методичний інструментарій та запропоновано моделі управління підприємством. Актуалізація даної тематики вимагає проведення сценарних підходів до побудови ефективного механізму управління процесом фінансування розширеного відтворення, що й зумовлює проблематику даного дослідження.

Метою статті є побудова оптимальної моделі управління процесом фінансування розширеного відтворення здатної забезпечити безперервний розвиток виробничої діяльності та ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах господарювання.

З метою організації забезпечення власними фінансовими ресурсами діяльності сільськогосподарського підприємства, оптимізації прийняття управлінських рішень підприємство мусить спиратись на функціональну методичну базу здатну забезпечити оптимальне фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств [1]. Виходячи із проведеного аналізу компонентів фінансування розширеного відтворення, здійснимо узагальнення та сформуємо оптимальну модель управління процесом фінансування. Механізм фінансування розширеного відтворення будемо розглядати в розрізі трьох основних блоків: функціонального, інструментального та інформаційного. До наявних компонентів функціонального блоку відносимо такі елементи: об'єкти, суб'єкти, цілі, завдання та функції фінансування. Об'єктами фінансування на мікрорівні є оборотні та оборотні активи підприємства. Підприємство фінансує витрати на придбання, ремонт або

модернізацію основних засобів, придбання та утримання біологічних активів, придбання фінансових інвестицій, виробничих запасів та інших активів. Розширене відтворення здійснюється шляхом придбання або модернізації основних засобів та збільшення чисельності або підвищення кваліфікації працівників [4, с. 16]. Об'єкт фінансування має забезпечити розширене відтворення виробничого процесу та використовуватись у виробничій діяльності для забезпечення максимізації прибутку. Таким чином, при забезпеченні фінансування розширеного відтворення основним об'єктом фінансування виступають саме основні засоби та фонд оплати праці. Суб'єктами фінансування виступають власники інвестиційних ресурсів (вітчизняні та іноземні інвестори, банки, інститути спільного інвестування та інші фінансові установи), персонал підприємства, державні органи влади, інші підприємства тощо.

Схематично концептуальна модель управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств наведена на рис. 1.

Здійснюючи аналіз цілей фінансування розширеного відтворення, необхідно виокремити такі їхні класифікаційні ознаки:

- за прибутковістю діяльності;
- за видом планування (тактичні, стратегічні, операційні цілі підприємства);
- за об'єктами фінансування;
- за змістом;
- за терміном;
- тощо.

За прибутковістю діяльності основною ціллю фінансування розширеного відтворення є максимізація результатів діяльності та збільшення чистого прибутку підприємства. За видом планування цілі підприємства поділяємо на тактичні, стратегічні та операційні, і, виходячи з періоду здійсненого планування фінансування, виокремлюємо такі з них:

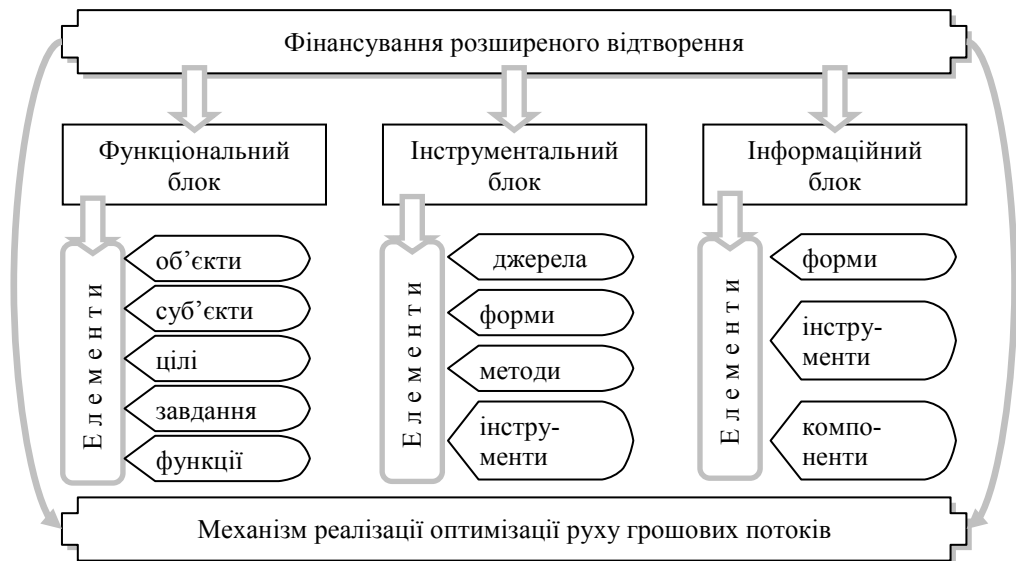

Рис.1. Концептуальна модель управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств (Власні дослідження)

- при здійсненні стратегічного планування – забезпечення розширеного відтворення виробництва, збільшення ринків збуту;
- при здійсненні тактичного планування – реалізація необоротних активів, придбання та утримання біологічних активів тощо;
- при здійсненні операційного планування – фінансування поточної кредиторської заборгованості, виплати заробітної плати працівникам тощо.

За об'єктами фінансування розрізняють фінансове забезпечення витрат із придбання основних засобів, виробничих запасів, здійснення фінансових інвестицій тощо. За змістом цілі фінансування розширеного відтворення можна поділити на фінансові (збільшення вхідного потоку грошових коштів), виробничі (забезпечення розвитку виробництва та виробничих відносин), економічні (покращення економічних показників діяльності підприємства) тощо. За терміном поділяємо довготривалі, середньотривалі та термінові. Виходячи із вищеперелічених цілей, до основних цілей, фінансування розширеного відтворення відносимо забезпечення розширеного відтворення та максимізацію прибутку діяльності.

З метою реалізації фінансового забезпечення розширеного відтворення виробництва підприємство має вирішити такі завдання:

- вибір найефективнішого джерела фінансування;
- забезпечення оптимальної структури співвідношення власних, залучених та позикових джерел фінансових ресурсів;
- забезпечення прибутковості діяльності;
- розробка ефективної системи відносин з позичальниками та інвесторами;
- організація безперервного процесу фінансування виробництва;
- забезпечення реалізації стратегічних та операційних цілей фінансування розширеного відтворення;
- забезпечення досягнення нормативних значень показників фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності тощо.

Виконання виокремлених завдань має забезпечити реалізацію обраної стратегії за допомогою реалізації відповідних функцій [5]. Організації процесу фінансування розширеного відтворення характерні функції притаманні фінансам підприємства. До основних функцій забезпечення фінансування розширеного відтворення належать стимулююча, розподільча, відтворювальна, регулююча та контрольна. Стимулююча функція забезпечує розвиток виробництва та підприємства в цілому шляхом використання наявних інвестиційних ресурсів на потреби розширеного відтворення. Розподільча функція фінансування розширеного відтворення забезпечує розподіл фінансових ресурсів підприємства відповідно до потреб розширеного відтворення виробництва шляхом досягнення оптимальної структури наявних джерел фінансування та забезпечення максимальної норми дохідності. Відтворювальна функція сприяє підвищенню ефективності фінансування розширеного відтворення шляхом максимізації обсягу інвестиційних ресурсів. Регулююча функція забезпечує управління процесом фінансування за рахунок побудови ефективного механізму, регулювання дотримання основних концептуальних положень та вимог забезпечення ефективного організаційного механізму. Контрольна функція сприяє організації системи контролю на підприємстві за використанням фінансових ресурсів, дотриманням нормативно-законодавчих вимог, виконанню зобов'язань за угодами.

Отже, функціональний блок фінансування розширеного відтворення забезпечує формування тактичних та стратегічних цілей процесу фінан-

сування, визначення основних об'єктів та суб'єктів даного процесу, формулювання завдань, що забезпечують досягнення запланованих результатів діяльності та досягнення запланованих цілей підприємства шляхом реалізації функцій даної концептуальної моделі управління процесом фінансування.

Інструментальний блок фінансування розширеного відтворення формує відповідні інструменти та важелі для досягнення запланованих стратегічних цілей діяльності. До основних джерел фінансування розширеного відтворення відносимо внутрішні (прибуток підприємства, реалізація необоротних активів, амортизаційні відрахування) та зовнішні джерела фінансування (банківські кредити, кошти венчурних фондів тощо). Найвні джерела фінансування розширеного відтворення формують основні форми фінансування – власні (чистий прибуток підприємства), залучені (кредиторська заборгованість, емісія інвестиційних цінних паперів, гранти, фінансова допомога) та позикові (емісія боргових цінних паперів, фінансовий лізинг, традиційні та спеціальні кредити банків) форми фінансових ресурсів. До основних методів фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств відносимо планування, здійснення аналізу та оцінку фінансово-господарських результатів діяльності, прогнозування господарської діяльності, забезпечення та регулювання фінансових потоків, контроль за використанням фінансових ресурсів [3]. Залежно від методу забезпечення процесу фінансування виокремлюємо такі інструменти та важелі забезпечення механізму фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств: при аналізі та оцінці фінансово-господарських результатів діяльності – економічні показники оцінки діяльності (оцінка ліквідності, платоспроможності, майнового стану, фінансової стійкості, ділової активності); при здійсненні планування і прогнозування – інструментами даного методу виступають фінансова політика, бізнес-план, фінансовий план, бюджети підприємства, платіжний календар; при забезпеченні діяльності та регулюванні фінансування розширеного відтворення – інструментами виступають фінансові заборгованості, фінансовий капітал та фінансовий інжиніринг; при здійсненні контролю за використанням фінансових ресурсів – інструментами реалізації виступають бюджетний контроль, контролінг та аудит.

Отже, інструментальний блок фінансування розширеного відтворення має забезпечити реалізацію механізму фінансування шляхом використання наявних методів, важелів, індикаторів та інструментів здійснення даного процесу.

Реалізацію інформаційного блоку рекомендуємо здійснювати шляхом використання відповідних форм, компонентів та інструментів інформаційного забезпечення процесу фінансування. Для реалізації даної концептуальної моделі рекомендуємо існуючі форми інформаційного забезпечення фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств класифікувати за ознаками відображення та функціонування. За відображенням виділяємо концептуальну, смислову та загальну інформацію. Загальна інформація є доступною, виражається загальноприйнятою мовою й призначається для суспільного використання. Сміслова інформація є доступною у використанні, виражається професійною мовою та несе спеціальне смислове навантаження. Концептуальна інформація призначається для спеціального використання і є базовою платформою для формування та формулювання загальної та смислової інформації. За функціонуванням інформація поділяється на конфіденційну, звичайну та професійну. Конфіденційна інформація є закритою інформацією і призначається для особистого використання власником. Професійна

інформація буває як закритою, так і доступною для загального використання та призначається для прийняття відповідних професійних рішень. Звичайна інформація є відкритою та доступною у використанні та призначається для загального користування. Компонентами інформаційного блоку є функціональні та організаційні складові, опрацювання баз даних [2]. Функціональні складові інформаційного блоку забезпечують взаємодію та збалансування усіх інформаційних компонентів прийняття рішень. Організаційні складові інформаційного блоку забезпечують побудову ефективної інформаційної системи на підприємстві для забезпечення безперервного інформаційного потоку. Опрацювання бази даних здійснюється шляхом забезпечення діяльності підприємства відповідним програмним, технічним та інформаційним забезпеченням. До інструментів інформаційного блоку відносимо інформаційні технології, комунікаційне обладнання та інформаційні ресурси.

Отже, до інформаційного блоку відносимо форми, компоненти та інструменти, що забезпечують створення якісної інформаційної системи, здатної забезпечити реалізацію механізму фінансування розширеного відтворення.

Реалізація механізму функціонування розробленої концептуальної моделі має забезпечити оптимальний розподіл фінансових ресурсів підприємства за конкуруючими напрямками використання та раціональний розподіл обмежених обсягів фінансових ресурсів з дотриманням визначених нами принципів організації процесу фінансування. З цією метою визначено чотири конститутивні блоки такої системи. До першого з них входить діагностика фінансового стану та виявлення прихованих резервів забезпечення фінансування розширеного відтворення діяльності сільськогосподарських підприємств. На даному етапі здійснюється аналіз результатів діяльності, розраховується норма дохідності потенційних джерел фінансування та критерій оптимальної структури джерел фінансування розширеного відтворення. Другий блок включає фінансове планування і прогнозування процесу розширеного відтворення діяльності сільськогосподарських підприємств. На даному етапі здійснюється забезпечення організації раціонального використання обмежених обсягів фінансових ресурсів та оптимізація напрямів руху грошових потоків, що має забезпечити прибутковість діяльності, розширене відтворення виробничого процесу, виконання існуючих зобов'язань, збільшення ринків збуту та забезпечення конкурентоспроможності. Раціональне використання обмежених обсягів фінансових ресурсів має здійснюватися за рахунок таких заходів: впровадження сучасних інноваційних та енергозберігаючих технологій на виробництві, що дозволить знизити витрати на обслуговування технічних засобів, оплату праці, підвищити ефективність виробничого процесу; раціонального формування системи ціноутворення, забезпечення зниження собівартості продукції за рахунок застосування сучасних механізмів організаційно – технічного забезпечення; запровадження механізму використання фінансових ресурсів з дотриманням визначених нами принципів фінансування діяльності підприємств. Третій – передбачає забезпечення фінансовими ресурсами витрат підприємства та регулювання фінансових потоків сільськогосподарських підприємств. На даному етапі рекомендуємо застосовувати сучасні інструменти та важелі організації процесу фінансування, здійснювати заходи із сек'юритизації, фінансового інжинірингу та фінансового капіталу для залучення коштів іноземних та вітчизняних інвесторів. Четвертий блок забезпечує контроль за цільовим використанням фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств. Реалізацію функції контролю необхідно здійснювати з використанням відповідної нормативно-законодавчої бази та за рахунок впровадження ефективної системи бюджетного контролю, внутрішнього аудиту та контролінгу.

Таким чином, з метою побудови ефективного механізму фінансування розширеного відтворення ми обґрунтували концептуальні функціональні компоненти управління процесом фінансування розширеного відтворення сільськогосподарських підприємств, основними складовими якого є відповідні блоки, визначені за напрямками оптимізації руху грошових потоків.

Список використаних джерел

1. Дерман Г.Ю., Боровська Т.М., Северілов В.А. Розробка системи оптимального управління розвитком за наявності невизначеностей // Наукові праці ВНТУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuiv.gov.ua/e-journals/vntu/2011_1/2011-1.files/uk/11gydrou_ua.pdf.
2. Новак В.О., Матвеев В.В., Бондар В.П., Карпенко М.О. Інформаційні системи в менеджменті: Підручник. 2-е вид. / В.О. Новак, В.В. Матвеев, В.П. Бондар, М.О. Карпенко. – К.: Каравела, 2010. – 536 с.
3. Олексюк О.С. Методи і системи прийняття фінансових рішень: Підруч. / О.С. Олексюк, В. Г. Мельничук, П. І. Штабалюк, В. М. Олейко, О. Б. Дем'янюк. - Т.: Збруч, 2001. – 358 с.
4. Олійник О.В. Економічний механізм розширеного відтворення в сільському господарстві: Навчальний посібник / О.В. Олійник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 288 с.
5. Саблук П.Т., В.В. Юрчишин. Концептуальні основи розробки аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини України / П. Т. Саблук, В. В. Юрчишин. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – 29с.

Прунцева Г. А. Концептуальная модель управления процессом финансирования расширенного воспроизводства сельскохозяйственных предприятий.

Раскрываются основные составляющие механизма управления процессом финансирования расширенного воспроизводства сельскохозяйственных предприятий, выделяются специфические элементы с существующими концептуальными блоками. Предложен алгоритм оптимизации процесса финансирования расширенного воспроизводства сельскохозяйственных предприятий, основными составляющими которого являются четыре конститутивные блоки такой системы: диагностика финансового состояния и выявление скрытых резервов, финансовое планирование и прогнозирование, обеспечение финансовыми ресурсами расходов, контроль за целевым использованием средств.

Ключевые слова: концептуальная модель, финансирование, расширенное воспроизводство.

Pruntseva G. O. The Conceptual Model of the Control of Funding Process of Agricultural Enterprises Expanded Reproduction.

The main components of the mechanism of control of funding process of the agricultural enterprises expanded reproduction are considered, the specific elements with the existing conceptual blocks are determined. An algorithm for optimization of the funding process of agricultural enterprises expanded reproduction is proposed. The following four constitutive blocks of the system are the main components of such algorithm: diagnostics of the financial condition and identification of hidden reserves, financial planning and forecasting, covering of expenses by financial resources, monitoring of the proper use of funds.

Key words: conceptual model, funding, extended reproduction.

Надійшло 26.06.2013 р.